

Raju Eliisabet luut, et Võro- maast saa mahhe maa

Kae lk 2

Plado Helen pidä katõn keelen kudamisõ veebipäivikut

Kae lk 2

50 aastat kaonu olnu kuldsõrmus tull' vällä

Kae lk 3

Regio vahtsõ reisi- juhiga Võromaad kaema

Hainakuu alostusõn sai valmis Regio reisijuht «Matkame Eestis», kon lõvvüs suur kokkovõtõ kõiki Eestimaa kantõ matkaratust. Päält tuu jaetas mitmit nõvvuandit, kuis olõs kõgõ parõmb ja huvitavamb rännädä. Raamatun om neli jako. Edimält omma inemise kirotanu matkamisviisest, midä nä esi omma perrä pruuvnu. Näütüses õkva juunt piten müüdä kaarti minek, geohiitmine, müüdä õ-tähe piiri matk, saan järven tsuklõminõ vai Eesti viirmidsi punktõ matk.

Lõuna-Eestist ja Vanalt Võromaalt om vällä tuudu hulga matkaratu. Siin kandin om vast rohkõmbki esieräliid-si paiku ku põha puul, a pallo paiga olõ-õi inemisile viil väega tutva. Mõnõ paiga kottalõ löüd egält puult hulga teedüst, näütüses Taivaskoda, Verijärve matkarada, Meenikunnu, Luhasuu ja Paganamaa opirada, a hulga om ka noid paiku, midä inemise saava esi avastama minnä, olla tuu man kõgõ edimädse ja esi tuust raamatuhe mano kirotä.

Raamatust löüd viil nõvvuandit, kuis pruuki erinevit

kaadirakõnduisi, kultuuri-mälestiisi registrit, kost midä hääd süvvä saa ja midä tetä näütüses sõs, ku trehvät matkal erämaa pääle.

Sääne paprõ pääle trükit reisijuht om hää, ku tahat minnä sääntsehe paika, kohe interneti abiga internetipuudusõ peräst peräle ei jõvva, ja mi kandin om säändsit paiku pallo. Kimmähe võis egäüts timahavatsõl suvõl kävvü är mõnõn kodolähküdsen paigan, kohe viil kunagi saanu ei olõ.

SAARÕ HIPPI

Hummõn nakkas Mooste Elohelü

31. hainakuul ja 1. põimukuul saa huu sisse eesti rahvamuusiga tüütliisi festival Mooste Elohelü.

Festivali teema om saaja (pulma). Tuuperäst tutvustasõ Kaasiku Liisa ja Ahto uman tüütarõn vannu eesti pulmakombit; võrokõsõ ja seto laulva ja mängvõ vannu viise ja võistlõja säädvä pääkontsõrdil Põlva kihlkunnast peri mõrsja- ja peipoolitsõ hõimu kaasitusõ vahtsõhe vormi.

Kotussõ uma üülaat

1. põimukuu pääväl peetas Harglõ kooli man pedäjämõtsa all joba tõist kõrda üülaata. Laada iistvidäjä omma Harglõ kandi inemise. Kotusõ märgi all (Kotus.ee) tetäs tutvas Taheva, Mõnistõ ja Karula kanti ja sündmüisi. Kohaligu käsitüükraamiga kaupmehe uutva inemiisi kelläst katsast õdagu, pakutas ka paiklikku söõgi- ja joogikraami. Õdaguhämärüsen saa kullõlda viil Sadama Mareki kontsõrti ja võtta ossa Harglõ kerigu üüteenistüsest.

Raamadukogo liinasüämen

4. põimukuu pääväl saa Võrol Keskliina pargin kullõlda Sommeri Laurit kõnõlõman, midä ütist om indiaanlasi ja

lõunaeeestläisi laulõl. Laanpere Helle kõnõlõs, kuis om läbi ao ilokirandüsen kujotõt Võro keskliina. Muusikat tege Kuslapuu Kaisa.

Kaikal tulõ regilaulupido

6. põimkuu pääväl kell 18 peetas Nargenfestivali ütte kontsõrti Karulan Kaikamäel. Tuu nimi om rahvalaulupido «Laulu Tormis». Kokko tulõ hulga muusikit ja kõrralaulutundjit, näütüses Roose Celia ja Roose Riina, Orase Janika, Kanni Tuule, Kalla Urmas, Õunapuu Lauri ja tõsõ. Pito kõrraldasõ MTÜ Kaikamäe ja keskkunnaammõt, sissepäsamine om prii.

Suvõülikooli matka- päiv Mõnistõ kandin

8. põimukuu pääväl kell 10 saa Mõnistõ muusõumi man Kaika suvõülikooli raamõn kullõlda kolmõ loengut: Harglõ kihlkunna jõõnimmist, ristipuiõst ja vanal aol olnust kadsust. Päält tuud mindäs matkama Eesti lõunõtipu lähküle. Matk om 5 km pikk. Ku matk läbi, jakkus kultuuriprogramm muusõumi man. Täpsempä kavva saa kaia internetist leheküle voroselts.ee päält.

UL

FASTRÕ MARIKO PILT

Möldri Jandra ja Raudsepä Kalev saivsa viil likku veemäldä pakkõ man.

Parmu ökokülän kasva- tõdas idamaa siini

SAARÕ HIPPI

Taheva mõisan Tsirgumäel omma Parmu ökokülä inemise naanu kasvatama esieräliidisi shiitake-siini. Timahavatsõl suvõl kandva seenepaku joba tõist aastat nii hääd saaki, et siini jakkus ka müügis.

Parmu ökokülän kasvatõdas siini lepäpakkõ pääl vällän, mitte kongi huunõn seen. Tuu aasalo tege seene rohkõmb luudusõga umas. Paku omma seeneeossidõ mütseeliga nakatõdu joba 2017. aastal, a paar edimäst aastat siini säält viil hulga kaupa korada es saa.

Nakataminõ näkk Taheval vällä niimuudu, et paku sisse puuriti mulgu, sinnä panti mütseel ütten purus hõõrudu nisu vai hirsiga, sõs panti mulgu vaha-pigi seguga kinni. Seenekasvandusõ iistvidäjä Raudsepä Kalev kõnõl, et timä sai shiitake-istandusõ mõttö ütte Läti seenekasvatäja käest, kiä mõistsõ tuust väega häste kõnõlda. Lätläne opas kõigilõ

huviliidsilõ lahkõlõ haid nippe.

Tuusjaos, et seene kõrraga valmis saassi, tulõ seenepaku 24 tunnis vii ala uputa, päält tuud lätt umbõs nätäl ja seenekihä kasussõ joba suurõs. Päält saagikorjamist lastas pakõl veidü puhada ja uputõdas sõs vahtsõst, et vahtsõt saaki saia. Eestimaal vällän kasvatõn saa niimuudu suvõ joosul kolm saaki.

Seenekasvatõsõn ei tulõ midägi ilma tüüldä. Et tuhat paku kasuma panda, tegevä viis inemist tubli nädäli tüüd: ütts puur mulkõ, kats laskva do-saatoriga mütseeli ja kats vahatasõ mulkõ, et satika ja tsirgu manu es päsenu. Uputamisõ man om käsitüüd vähendet tuuga, et paku lastas üttekõrraga raudraamõ seen vette ja nõstõtas ka vällä taliga. Basseinis om maa sisse kaivõt merekonteiner. Pakkõ vaihõlõ omma säetü püünisse sitikile, et nuu es lännü siinile kurja tegemä.

Shiitake-seene omma üle ilma tunnõdu tuu poolõst, et omma täüs egäsugutsit tarvikkõ vitamiine; avitasõ näütüses korgõ vererõhu ja diabeedi vasta; mõnõ uskva, et esiki

vähä vasta. Vastapite pallõdõlõ tõisilõ siinile täütvä shiitake-seene ka häste kõttu. Väikust peotävvest omleti seen saa joba kõtu täüs.

Seenekasvatõsõ tõnõ iistvidäjä Möldri Jandra selef, et siini vöi süvvä tuuralt, salati seen, praati vai tetä suppi. Esieränis hääd maitsõt tulõ kuivatõduist siinist, ku noid külmä vii seen leota. Seenejala omma niisama süümises kõva, a noist vöi tetä jahhu, mis kõlbas häste supi sisse maigus. Ja noist vöidas pia pruuvi ka kosmeetigakaupa tetä.

Nüüt, ku pruuni kübäräga siini

om joba hulga käen, katsõtasõ kogukunna naasõ ekämuudu, määndsit vahtsit süüke võisi shiitake'st viil tetä, kõnõl Möldri Jandra. Seenesupp om sõski kõgõ parõmb, a mihi soovil proovitas järgmädses tetä ka seeneletõt. Ku kõik häste õnistus, sõs saa seenesuppi mait-sa ja värskit siini osta Harglõst Kotussõ Umalt tüülaadalt.

Raudsepä Kalev arvas lõpõtusõs, et periselt om näide seenekasvatõsõst viil varra kõnõlda, selle et ei tiia, kas tuust midägi suurõmbat kah vällä tulõ. A kolmõ-nelä aasta peräst om sõs nätä.

MÖLDRI JANDRA PILT

Shiitake-seene kasusõ paku külän.

MÄRGOTUS

Saa arru, et siin Võrumaal om iks kõgõ ilusamb luudus, hulga ruumi ja ei piä inemiisiga pää-jala kuun elämä.

Kiil, perimüs ja puhas luudus võisi nuuri hoita Võrumaal

RAJU ELIISABET, Võrumaa nuur

kaemis- ja turismikotussist. Võrumaal om hää võimalus oppi ka mi perimüskultuuri. Näütüses rahvapille mängmä. Meil om võimalus selges oppi vanna aoluulidsi Võrumaa pillilukõ, kirola juttõ vai luulõta uman keelen. Tuu poolõst omma mi kandi noorõ külh hää elu pääl. Ka

Kalkuna Mari om Võrumaad laulnu palfu suurõmbas ja rikkambas. Ku inemisel om millegi vasta nii suur huvi ja tahtminõ umma juunt aia, sõs jõutas uma värgiga väega kavvõndahe. Ku om hää huviharidus, sõs lää-i joht kiäki alõvigu pääle ulluusi tegemä.

Karm reaalsus om ka tuu, et pallu noorõ tahtva är minnä ja sõs ei lääki võru kiilt-kultuuri vaia. Parõmba meelega opitas inglüse ja hiina kiilt, et tulõvikun vällämaal hää elo pääle saia. Ma olõ esi nuur ja saa tävveste ka säändsest mõttõviest arru. Täambädse ao nuuril om rohkõmb võimaluisi opmisõs ja ilma nägemises. Mis meid sõs võisi viil siin väikul maal kinni hoita? Mille piäsi noorõ tundma võru kiilt ja ummi juuri?

Üts om kimmäs – nii veidükene, ku ma olõ maailma nännü, saa arru, et siin Võrumaal om iks kõgõ ilusamb luudus, hulga ruumi ja ei piä inemiisiga pää-jala kuun elämä. Piaaigu egän kotun om uma savvusann ja keldri, täüs hääd-parõmbat. Et inemise siiä jääsi ja tulõsi ka tagasi, pidänü mu meeles kuulutama Võrumaa mahedas maas, kon kihvtipritsil ja mõtsamassinal olõ-i kotust. Prügü olõs sorteeritü ja kraavi puhta. Inemise ehitänü tan luudusõga kuunkõlan hindäle tarri ni kõiki inemiisi võetu sääntselt, nigu nä omma. Mõtsa seen maja man olõs maad, et ummi aiavilju kasvata ja kasvapäiliina sõprulõ müvvä.

Sääntsle Võrumaalõ tahtva kõik jäiä, sääntsle Võrumaale tulõ nuur egä kell tagasi ja sääntsle Võrumaale tulõsi uudistama ja elämä ka vällämaalasõ, kiä tahtva larmist ja kiirusõst puhada puhtan luudusõn ilusidõ inemiisi keskel.

Hüvvi sõnnu

Inemise omma eläjä ja läävä egä keväjä viilgi ullimb, nigu kõnõlõsõ laulusõna. Seo kevväi olõ sääne, et võisõ inemise peris pääst segi aia, ja lämme suvõ edimäne puul käändse viil vunki mano.

Tuugi poolõst saa-ai laskõ käest võimalust olla siiämaani kõgõ targõmb inemiseleik (*Homo sapiens sapiens*) maakerä pääl. Ütsõlõ kallalõ kargaminõ ja tsuskminõ olõ-õi targa inemise muudu. Egäüts eläs kimmähe õnnõ esihindä iist, a kõkkõ saa-ai tetä ja üldä niimuudu, et tõisi elo är turgit.

Inemise võissi pruuki hüvvi sõnnu ka sõs, ku nimä tuust õkvalt kassu ei saa. Teedä om tuu, et ku näütüses rallirahvas tuu Eesti ettevõtjilõ kümmit tuhandit eurosid, sõs olõ-õi vahet, ku kavvõst nä tulõva ja midä ütten toova. A ku külälise tulõva kavvõst, arvada väega pallo rahha taha kanti maaha jättä ei taha, omma veidükese tõistsugutsõmba ku kohaligu, sõs kaesõ inemise õkva kõõrdi ja nägevä ohtu. Olkõ, et mi inemise pelgäse uma tervüse peräst, tahtva tõsõ tuugi poolõst olla rõõmsa.

Ma arva, et tan kotsil ei olõ lahendus kõiki võrdnõ sõimaminõ, a hoobis hüvvi sõnnu jagaminõ, esieränis noilõ, kiä omma mi kandin vahtsõ. Tulõ alla neeldä tahtminõ kõik kõgõ iist läbi sõimada. Inämb saldmist avitas parõmbat ello ellä nii meil hindäl ku mi keelel.

SAARÕ HIPPI,
Uma Lehe suvõtoimõndaja

UMALEHT

Tulõ vällä egä katõ nädäli takast neläpäävä.

Toimõndusõ aadrõs: Tartu 48, 65609, Võro liin

E-post: info@umaleht.ee, tel 78 222 21

Kodoleht: umaleht.ee

Molõvihk: facebook.com/umaleht

Päätoimõndaja:

Jan Rahman, tel 56 922 841
jan@umaleht.ee

Abitoimõndaja:

Kaile Kabun, info@umaleht.ee

Keeletoimõndaja:

Laivi Org, laiviorg@gmail.com

Latsinuka toimõndaja:

Mariko Faster,
latsinukk@umaleht.ee

Uma Lehe toimõndusõ kolleegium:

Tiia Allas, Külli Eichenbaum,
Aapo Ilves, Kaido Kama,
Ülle Kauksi, Rainer Kuuba,
Evar Saar.

Välläandja:

SA Kultuurileht, kl.ee

Tellimine: Express Post AS, tellimine.ee, tel 617 7717

Plado Helen: ülikoolih eesti kiilt oppõh sai ma arvo, ku perädü suurõ rikkusõ olõ vanaltesält perändüses saanu

Plado Helen (39) om eesti keele oppaja Helsingi ülikoolin, liss uur võro ja seto kiilt nii Tarto ülikoolin ku ka Võro instituudin. A suvõs om tä iks tulnu uma kododsõ Valgjärve viirde Kosõlõ, et tan tsipakõsõ Võrumaa õhku hingädä, inne ku jälki suurtõ liina tagasi piät minemä. Heleni katõn keelen kudamisõ blogi kõlbas kaia ka sis, ku sääil värskebit asju viil olõki ei.

Olõt kasunu Põhja-Eestin Keilan, a ummõtõgi kõnõlõt ja uurit võro kiilt. Kuis tuu niimuudu om trehvänü?

Mu juurõ omma Võrumaal ja kõik suvõ olõ Võrumaal uma vanaesä man olnu. Ja es naka vanaesä latsõ peräst eesti kiilt kõnõlõma, iks kõnõlõ umah imäkeeleh. Et vanaesä olõ mu umbõ hää sõbõr ja mullõ väega tähtsä, sai mu jaos tähtsä ka võro kiil. Viil ildampa, ku ma jo ülikoolih opma naksi, sai arvo, ku perädü suurõ rikkusõ ni ku põnvõ keele olõ vanaltesält perändüses saanu.

No, ku ma esi kiili uuri, mõista parõmbahe arvo saia, mille ma võro kiilt kõnõlõ. Kiili ja esieränis säänside väikuide kiili puhul, nigu om võro kiil, om väega tähtsä keele prestiiž. Ku keelel om korgõ prestiiž, sis

tahtva inemise tuud kõnõlõda, a ku ei olõ, sis naatas kõnõlõma hoobis säänest kiilt, millest saa vast rohkõmb kassu (näütüses tuuperäst kõnõlõsõ pallo Vinemaa soomõugrilasõ ummi latsiga hoobis vinne kiilt). Mu jaos om võro keele prestiiž kõik aig korgõ olnu – taa om mu vanaesä kiil ja mu Keila sõpru jaos olõ taa midägi niipallo erilist, et tuu nõstsõ võro keele prestiiži mu jaos viil inämb.

Määnest tulõvikku sa võro keelel näet?

Tähtsä om, et latsõvanõmba andva keele ummilõ latsilõ edesi, et inemise pidävä umma kiilt tähtsä ja ei häbendä taa kõnõlõmist. Lisäs toolõ om tõisi kiili päält nätä, et häste lät säänsil väikuil kiilil, mille kõnõlõja mõistva olla väega häatahtlidsõ ja lepjä inemiisiga, kes ei olõ harinu kõik aig väikut kiilt kõnõlõma ja tegevä viko. Kiil, midä pruugitas, iks muutus. Mi piät muutuisiga lepmä. Ka säänside muutuisiga, mis tulõva üteh vahtsidõ kõnõlõjidõga, ja ei tohe är hiidütä näid, kes võro kiilt kõnõlõda tahassi, a väega häste ei mõista. Niimuudu jääs kiil alalõ. Muidoki om lisäs vaja ka säädüse ja riigi tukõ.

LINDSTRÖMI LIINA PILT

Plado Helen Hollandin Friisimaal Leeuwardeni liinan.

Kas sul om mõni illos vai nalakas mälehtüs võro keelega kõüdüssen? Kas sul om mõni sõna vai ütlemine, miä sullõ esieränis miildüs?

Midägi väega nalakat tulõki-i kõrraga päähä, a võlssi arvo- saamist om külh olnu. Ma olli algklassõh, ku kõrra anti meile koolin mürret piimä. Ma latsi tuud tüütäjäle ütlemä ja panni väega imes, ku nuu saa-s arvo, midä ma üldä taha. No muidoki ütligi ma sääil, et *piim on mürre*. Säänest eesti sõnna nigu *tilgatanud* ma es tiä, a tõsõ sääil jälkinä es tiä, mis mürre om.

Ütlemissist om mullõ väega jäänü miilde tuu, midä vanaesä iks üteli, ku ma pliidi mano

unistama jäi ja unõhti är tuld säädi. Sis üteli tä mullõ: «Tuli ei taha tuhnakut tegijät, lats laiska hoitjat.» No pruugi taad iks esi kah.

Sa tüütät parhilla nii Helsingi ku ka Tarto ülikoolin ja viil ka Võro instituudin. Midä sa noin paigun täpsembähe tiit?

Jah, mu päämäne tüükotus om parla Helsingi ülikuul, koh ma oppa eesti kiilt, a timahava olõ mul ka võro keele kursus. Nii Tarto ülikoolih ku ka Võro instituutih om mul tsipakõnõ tiidrukotust, Tartuh uuri ma eesti ja võro keele grammatikat ni Võrol om mu päämädses ülesandõs kirola võro kee-

le grammatikat. Meil om tah tüürühm, kellega mi arot läbi taa, mille ma kirja olõ pandnu.

Kas Helsingi ülikooli tudõngi opva hää meelega võro kiilt? Mille?

Paistus jah, et opva hää meelega. Mul olõ külh edimäst kõrda Helsingih võro keele kursus, a inne minno omma taad sääil opanu ka Saarõ Evar, Jüvä Sullõv ja Junttila Santeri. Kõigilõ om iks opjit ka tulnu. Ütsjago opjist omma nuusama, kiä omma opnu eesti kiilt ja kellel om Eesti vasta suur huvi, a opjidõ siäh om olnu ka säänsit, kiä eesti kiilt opnu ei olõ. A näid huvitasõ jäl (vähembä) soomõ-ugri keele vai sis ülepää esi keele. Helsingih om võro keele vasta peris suur huvi. Lisäs võro keele kursusõlõ olõ käünü jo kats aastakka üteli tõsõl kursusõl võro keele olokõrrast kõnõlõmah.

Hariligulõ inemisele tundus grammatika üts väega hirmsa asi. Mille sa naksit tuud uurma?

Päämädselt tuuperäst, et mullõ om kõik aig tundunu grammatika üts perädü põnvõ asi. Ja tuu, kuimuudu grammatika muutus vai mille

pruugitas mitmõst võimalusõst just tuud üttele, om viil kõgõ põnvõmb. Näütüses uurimi parla Tarto ülikooli tiidläisi Lindströmi Liina ja Pilviku Maarja-Liisaga taad, kuimuudu pruugitas Võro- ja Setomaal eitusvormõ, kas üldäs: «Ma ei lää täambä tüühü», «Ma lää-i täambä tüühü» vai kogoni «Ma ei lää täambä tüühü ei».

Sa piät nii eesti ku ka võro keelen kudamisõ blogi. Kuis sääne mõtõ tull?

Kudaminõ om sääne asi, mis om väega juuriga kõüdet, ja mu juurõ omma Võrumaal. Päält tuud tahtsõ näüdatä, et ka võro keeleh või tetä säänest moodu- asja ku pitä bloki. A kahos om viimätsel aol blogipidamine veidükene soiku jäänü.

Täambädsel aol arvatas, et egäl inemisel võissi päält uma päämädsõ tüü olla ka vähembält üts hobi. Miä omma su hobi?

Mullõ miildüs väega lukõ ja käsitüüd tetä, päämädselt kuta. Mõlõmbalõ ei jää kahos aigu, nii et ku kua inämb, sis loe veidemb, ja vastapiteh. Sporti proovi ka iks tetä.

Küsse SAARÕ HIPPI

50 aastat kaossin olnu sõrmus tull vällä

SAARÕ EVAR

«Naksi kapstit istutama ja mõtli, et võta sitaunigu mant pehmembät maad hargiga. Kõrraga oll sõrmus silmi iin. Ma hiitü, et nüüd om mul sõrmus sõrmöst lännü, a sös näi, et sõrmõn läük kah kuld ja maa pääl niisamatõ,» kõnõl Möldre Luule (76) Liinamäelt Urvastõ kihl-kunnast.

Abielusõrmussõ oll är kaotanu imä Möldre Emma (kutsuti Emmi) 1969. aastaga suvõl. Õigõdõ oll tä jätnü tuu tarrõ piigli pääle, a vaest sös tuudaigu kolmõ-aastanõ pojapoig Tõnis võtsõ sõrmussõ säält mängmises ja kaof aida är. Perän es julgu kõnõlda ja suurõst pääst muiduki inämb ei mäletä, et midägi säänest juh-tu, arvas Luule.

«Imä es kannä sõrmust tüü man. Pelläs, et kulus är. Võtsõ kõik aig sõrmõst är ja hoitsõ kapi pääl. Tuud-aigu panti sõrmus sõrmõ iks sös, ku liina minti. Näütämises. Usuti jo, et abielu-inemine om iks nigu inämb väärt,» tulõf Luule miilde ja jakaš: «Taad sõrmust om nüüd kats kõrda lõütü joba. Edimäne kõrd lõudse min-ni Helle 1967. aastal peedivirkse vahelt.»

Möldre Emmil oll iks

Möldre Luule näütäs, kost tä imä 51 aastat tagasi kaonu sõrmussõ trehvämise pääle vällä kaibsõ.

hinge pääl, et sõrmus är kat-tõ. Ku tä nakaš 90 aastat vanas saama (miis Möldre Alla oll joba ammu koolnu), sös

ütelf latsilõ: no ku ti midä kin-ti tahati, sös ostkõ mullõ üts abielusõrmus. Sünnüpääväs saadut sõrmust sai imä viil

SAARÕ EVARI PILDI

Möldre Emmil olõs üles lõütüst abielusõrmussõst hää miil saanu.

küländ kavva kanda, eluiäs anti kokku 98 ja puul aastak-ka (1912–2011).

Parhilla kand tuud vahtsõt

sõrmust Luule. Imä vahtsõnõ sõrmus ollegi täl sõrmõn ka tuul pääväl, ku vana sõrmus vällä tullf.

Priinime lugu

Rubriigin kõnõldas perekunnanimi periolõmisõst ja tähendüsest.

Hollo

Seo om üts nimi noidõ hulgast, minka kottalõ ma ku priinimist kirotaja ei tiia, määne oll alguperäne välläütlemine. Nimel *Hollo* om Eestin 143 kandjat ja tegüsi taa katõn mõisan Võromaal. Väimälä mõisa Raistõ külän saiva seo priinime Kangro Ado (sündünü umbõs 1717) kolmõ poja, Juhani, Jüri ja Piitre perrätulõ-ja. Kangro talu om Nooli ehk Runda talu kõrval alalõ parhilla, 1996 üteldi mullõ taa nimme *Hollo talo*.

Vahtsõliina mõisan sai õkva sama priinime *Hollo* suur suguvõsa Saika külän, Ram-mukil ja Suukülän. Genin tettü sugupuu küünusse 1720. aastidõni, a kõikil näil ei olõki ütist esiesä. Võimalik, et tuus oll 17. aastasa lõpu peremiis *Saika Thomas*. Vahtsõliina Masing ollgi erildiselt huulsa keriguopõtaja, kiä uursõ inne priinime pandmist suguvõssa mitmit põlvi tagasi.

Sarnanõ priinimi, midä panti, oll *Holla* Võro mõisa Navi külän, täämbädses kas vällä koolnu vai osalidsõlt levinümbäs Hollo-nimes muutunu. Tuu perrä om nime saanu Hola talu Võrol Räpinä maantii vee-ren. *l-* om ütekõrdnõ, vaest üteldi ka pehmele – *Hola?* Ur-

vastõn Liinamäe mõisan om Holla talu, Sangastõn Tagu-lan Olla talu.

Kuigi sõnna *holo* (pikemb varjants *holop* < vinne *xolón* 'perisori, ori') kirotdõ vana kiräviie aigu õkva sammu-muudu, ei olõs kummalõgi taluperemiihi suguvõsa-lõ sõimusõnna nimes pant. Innemb om priinime takan iks määnegi edevanõmba nimi. Üts võimalus, et tuu om väega vana germaani-peräne edenimi, midä võidi Eestin tunda keskaol ja miä om kotussõnime andnu näi-tüses Soomõ Hollola valla-lõ (paigapäälseen pruugin kah pehmele: *Hollola*).

Tõnõ võimalus om, et inemisenime juurõ omma 17. aastasaan, ku Roodsi nime *Olaf ~ Olof* varjantsõst sai-va *Oolop, Oolo, Olli* ja tõsõ. Võissi jo arvada, et Võro-maal panti muudsalõ edenimele *h-* ette, nii et muu Eesti Oolop ja Olo naksi nallfaga poolõs meenutama holopit ja hollõ.

Juhul ku Hollo om tõtõst Olavi võromainõ varjants, om hää maini, et celä, 29. hainakuu pääväl oll olavi-päiv, Norra kuninga Olav II Haraldsson Pühä surma-päiv aastast 1030.

SAARÕ EVAR

Tävvendüses perekunnanimi Ragas kotsilõ. Juhtu lugõma 16. hainakuu Umma Lehte, kos oll kah Saarõ Evari lugu perekunnanimi *Hain* kotsilõ. *Hainaga* om kõik selge, a ma ei olõ rahul jutuga, mis tävvendäs Kanepi Haina nimme. Taa perekunnanimi sai Sõrõstõ mõisah *Praxi Andres* – tuu om õigõ. A edesi om säääl ka kiro-tõt, et Andrõsõ kasupoig sai nimes *Raggus*.

Periselt es olõ tollõ kasupoja nimi mitte *Raggus*, a *Raggas*. Tuul kasu-pojal – Raggasõ Aadamil – (*Adam*, sündünü 1800), oli imä, esä ja katõssa velle-sõsarat ja tä sai uma esä *Sikka Andrese Jakobi* perekunna-nime *Raggas*. Määndselt põhjusõl anti Adam joba paariaastadsõlt kasupojas Praksi Andrõsõlõ. Viil 1803. aastal sündü Andrõsõlõ ainus lats, poig Märt Hain. Aadamist sai Sõrõstõ mõisa tallipoiss, a uma poig Märt oll vähämbält 1824 Sõrõstõ küläkuulmeistre.

Adam Raggasõ esä *Jakkob Rag-gas* oll õnnõ 45 aastat vana, kui tä oll matnu joba uma kats naist ja üt-säst latsõst katõsa. Ello jäigi tollõst perrest õnnõ tuu Haina (Praksi) Andrõsõlõ kasulatsõs antu poig Adam Raggas.

Kuis ma taad kõkkõ tiia? A tuupe-räst, et ma olõ pallo aigu kulutanu *Raggase* (*Ragase*) suguvõsa uur-misõlõ, selle et tuu Sõrõstõ *Adam Raggas* om üts mino edevanõmb. Tä oll mino imä Raggasõ Salmõ esä-puulnõ vanavanaesä. *Adam Raggase* esä *Sikka Jakkob* om edimäne meile teedä ollõv Ragas.

Põlva kihlkunnah läts viimäne nime *Ragas* kandja igävigutiile 1994. aastal. Virumaa om täämbädsel aol viil mõni *Raggas* olõmah.

PINTSAARÕ ASTA

Vanajumala sällä takan koraana iist paon

FASTRÕ MARIKO

Võrumaa juuriga Schneideri Kirchi Kerli ja Ameeriga juuriga Schneideri Jordanil oll päält vahtsõaastakuun latsõ saamist plaan minnä Miami pääväpaistõ ala, a koroona segäsi vaihõlõ. Tuuperäst tull näil jäiä Vahtsõ-Ruusa.

Taa es olõ abielupaari jaos määnegi lõks, a oll nigu vaba-dus, selle et latsõkäruga oll Võrumaa mõtsu vaihõl eski koroona tippaol hää ringi käru-ta. A nüüt om viilgi parõmb, selle et või ilma suurõmba hir-mulda ummi egäpäävõtsit toi-mõnduusi jakada. Miami liinan Florida osariigin, kon om näi-de korter, om tuu parhilla iks viil pia võimalda.

Kukki koroona peräst jäi Jordan umast tüüst ilma, oll siin hää tetä vahtsit tüülevõtmisõ taotluisi. Viirusõlainõ andsõ ka võimalusõ ao maha võtta, tegel-

dä noidõ asjuga, mis hengele hää omma. Kahus pidi pinikese aasta algul viimä Florida-lõ tagasi ämmä-äia hoita, selle et timäle sääne talvinõ-keväjä-ne ilm mitte sukugi es passi. Muidu käve floridalasõst pini hää meelega välän jalutaman, a Eesti talvõilma tä peris vihaš. Nüüt piät tä säääl uutma ja perrel om tedä väega hallõ.

Eesti elu om ameeriklasõlõ Jordanilõ peris miilt piten. Täl-le miildüs, et koroonaviiirus om siin maal häste tagasi tõmmanu, a om veidikese kurb, et suvõ-festivaali är jäeti. Eesti süükest miildüis tälle kõgõ inämb koku-piim ja tuu miildü ka pinile.

Jordan lõudse Ameeriga-maal hindäle vahtsõ tüü-kotussõ ja piät tüü peräst tagasi minemä augusti keskel. Kerli väiku Leo-foisiga jääse viil Võrumaalõ vanajumala sällä takka. A ku olukõrd lupa, lää-vä nimä kah talvõs pääväpaistõ ala, selle et pinikene jo uut.

Pulga Jaani mõtõlus

Kedä vai midä pellädä

Viimätsõ ao meediaaudissõ lahksasõ ütsi, kuimuudu Uk-rainast erilennukiga võõrtüü-lisi tuuas ja mis näist Eestin saa. Muiduki nimmatas är, et ilma ei saa, ei tulõ vällä. Umil ollõv soeluu kõtun – ei painu kummardama.

Midägi vahtsõt tollõn jutun ei olõ: vinne aigu tuudi kah karja-naisi idast. Vahe om, et tuukõrd tuudi Tsiberist eestläisi esiesäde maalõ tagasi ja kimmä tiidmi-sega, et siia nimä jääse. Mee-lega mõista, et sekkä trehväs mõni vinlane, volgasakslanõ, ukrainlanõ jne. Nuu olli kõik vindsõ tüüinemise, paksust ja vedeläst läbi tullu. Kui tullf Ees-ti Vabariik, es olõ nimä sukugi nurisõjiide iinotsan, kuigi elu oll tuukõrd pehmelt üldä vilets. Mul om meelen, kuis ma sai üte paduvinläsest karjamehe käest nuumi, ku tsipa nurina muudu hellü tei. Miis käräf mullõ: mis ti sis mõtlidi, et uma riigi tege-mine käü niisama laulu ja ring-mänguga. Et näide põlvkund läts hummugu kell 4 tühü ja hääl juhul saie kell 11 õdagu koikudõ hiitä. Ütel, et mõnõ õks usksõva, et hillä-tassa lätt elu parembas, ja näe imet – lätski. Ma tiise, et miis kõnõlõs tõtõjuttu.

Läts nii, et kongi pingutõdi parembasminikega üle. Kui tüüline ots kõik aig ammõtit, kon põhitüü om nupuvaotami-ne, sis om asi selgelt üle võlli.

Joba sis kõnõldi stiimuliide kriisist. Tuukõrd käve tuu jutt küll päämiselt ülemuisi kotsi-lõ, lihttüülist loodõti õks raha-ga kinni massa.

Eräsektori lehmäpidämine lõppi selle, et «lehmäga olõt väega kinni». Osalt om tuu jutt jama, kuna ega tegevusõ-ga olõt kinni, kui sa piat asja iist vastutust kandma. Niisama võit üldä, et eluga ülepää olõt väega kinni. Om tegünü ime-lik arusaamine, et vahepääl piat kiäki tõnõ su ellu elämä ja midägi ei tohe hukka minnä tuu aoga. Vai sis koolõt mõnõs aos är ja heränet jäl ellu, ku kõik hää om.

Om ilmselge, et inemiisi olõs vaia naada ümbre kasvatama. Vinne aigu oll üldiselt teedä, et tuud saat tetä, nika nuur kes-koolin käü. Meil aga omma egasugudse õiguslasõ ega-sugutsõlõ latsi tüülepanõkile rinnaga vasta: «Nu, streljai!» Laskma näid kiäki muiduki ei nakka, vähämbält Euroopan, aga nii edesi majandada kah ei saa. Mõtõlgõ esi: varsti om Ukraina kah nupulõvaotajiide valitsusõ all, kauas näil sis viil tuud tüühimmu alalõ hoitus.

Mis sis meil üle jääs? Mos-lemi? Ristiusu häötüs om sis käega kumbada. Mitte et mul timäst väega kahju olõsi, ma jo ristmälä. Aga umma eluviisi tahtnu küll alalõ hoita. Tollõn mõttõn ei olõ ukrainlasi va-riant viil sukugi kõgõ hullõmb, seenis ku näil tüühimu alalõ.

Ukrainlasi pellädä ei tasu, näide eluviis om mi umaga väega üttemuudu. Pellädä ta-sus tegelikult umma rahvast: mis meist saama nakkas, ku umal jõul inämb majanda ja riiki üllen pitä ei suta.

PULGA JAAN

Pikse kõnõlus

VÄLJANDU ELLEN

Tuu pilt sais mu silmi iin täambädseni: tummõrohili-nõ kapstalehesupp, kesken munakõllanõ, äkki pimmes lannü küük, nuu hirmhiitünü näo tsõõrih ümbre pikä söõgilavva... ilmahtuma kõmahk.

Sinnä saa päält 60 aastaga. Olf suinõ aig, ku kapstalehe jo tuuvõrra kasunu, et naist andsõ värskit supiliimi kiitä. Nii istimigi maal hulgakõisi söõgilavvan, taldregu rohelist suppi täüs nõstõtu.

Tsõdsõ olf midägi maaha unõhtanu ni juussõ kõrras tarrõ. Seimi, suurõ kõnõliva ummi juttõ. Välän kuuldu piksepilv tulõman, kõmistõli õigõ kõvva.

Ütekõrraga tõmmaš kõõgi iks nii pimmes, et kõtun võtsõ kõhevilõ. Sis ilma ette kuuluh-tamada käve sääne kõva raksahus, et aknõklaasi klirisivä ni majasainaki värisivä. Kõigil jäie luidsaski poolõ tii pääle.

Vanaimä ütel, et jessukõ-nõ, taa nigu suurõtükü pauk ilmasõa aigu, nüüd leie külh kohegi sisse. Sis lätš tarõuss vallalõ, tsõdsõ saisõ ussõ-paku pääl, näost lubivalgõ ni kogõli: kerävalk.

Mi summan joosimi tarri pite lakja kaema, kas kongi palas vai om purus. Önnõs, süäme kergendüses, es olõ tulv ei pilpit lindaman, tarõ luhvt tundu õnnõ esimuudu.

Tullimi küüki tagasi ni

REIMANNI HILDEGARDI TSEHKENDÜS

tennässimi Taivaessä. Tsõdsõ kõnõl, et tä olf uman tarõn olnu, ku tuu kõmahk käve. Tennü ussõ vallalõ, et küüki tulla, nännü, et tulõkerä juusk liuhka üle tõõsõ tarõ pörmandu.

Edimält löönü kipõlt uma ussõ kinni, vet ollegi parõmb. Kullõlnu, et kõik vakka, julgunu vahtsõst ussõ vallalõ lüvvä ni küüki tulla.

Joodõti tsõdsõlõ tsukruvett ni arotõdi, et iks väega häste lätš. Järgmädsõ hummogu naas lell umma raadiot krutma. Tuu olf toona sääne kobahk katõ

maailmahtu vägevä patareiga, nigu parhilla 2–3kilonõ mõsupulbripakk. Kõik tuu kupahtus saisõ pikä puupingi pääl. Raadio es tii kõssugi, päälegi olf hummoguvalgõn nätä, et pingi mõlõmbast otsast suur kilt külest om tsäksähtü. Selge pilt, säält tuu kerävalk läbi kävegi.

Mehe hirnsõva, et Vinne välk, saaki-ei inämb varguisi Ameeriga unno kullõlda. Arotõdi viil, kost tuu kerä vällä võisõ kävvü. Lätš kipõn aigu viil, ku lellänaand suurõmbat kraammist tekse ni nihoif laja

sängü, miä otsapiteh tarõ nukah saisõ, kavvõmbalõ. Sis paistu kätte, et katõl sainapuulsõl sängüjalal kah tükü otsast olliva ku kirvõga lüüdü.

Kaeh, kost tuu kerä vällä võisõ juuskõ. Viil kõrd tennässimi, et tä nii imelikku tiid pite mõistsõ kaoda ja mi kallist koto maaha es paloda.

Raadiolõ ostõti muidogi vahtsõ patarei ja saie kullõlda avaligult propagandauidissit ni varguisi läbi räginä-undamisõ tuud kavvõ maa «unno».

Ku mu kodoküllä jõudsõ telekas

Vanast, ku viil lats olli, elli inämbis maainemiisi eelektirlidä. Ku es olõ tsähvüst, sis olf kõik aig elo sääne, nigu meil peräst suurt tormi, ku ei olõ vuulu. Raadio soovikontsõrtõ ja kuuldomängõ käve tuudaigu naabridõ poolõ kullõma – no nuu päävä olli mu jaos oodõdu nigu pidopäävä. Pümmembäl aol sai petrooleumilambi valgõl päämidselt immä avitõdus, raamatit loetus, koolitükke opitus, tsehkendõdus ja käsitüüd tettüs.

Es olõ elol vika midägi ja kiäki es mõista parõmbat tahtagi. Um-mõhtõ naati ütel aol kõnõlõma telekast ku imemassinast, mis näütävät kasti seeh nii pilti ku ka kõnõlõvat samal aol. Kuis tuu saa

võimalik olla – tuu olf latsi jaos suur mõistatus. Seletedi, et nigu kino, a pilt väikumb ja omma inemise umah tarõh. Ku mi küllä jõudsõ edimäne telekas, lätš tuu uudis ruttu lakja. Imemassina umanigu es olõ sukugi uhkõ ja lubasiva külärahval tuud kaema tulla. Latsõ kah lätšivä ja ma kah. Tarõ olf rahvast puupistü täüs. Ma trehvisi istma kõgõ perämäste ritta ja es näe muud ku tõisi sälgi ja päid. Näide kõnõlõmisõ peräst es kuulõ kah toda, mis jutt telekast tulf. A miilde um jäänü tuu uhkõ tunnõ, kuimuudu sai koolih tõisilõ kittä, et ma näi telekat.

Ütskõrd sügüsedesl aol olf meil naabri Leaga iso viil kõrd telekat kaema minnä, a tõistõ paika, mis olf kavvõmbal, kohe meid koolisõsara kutsiva. Ku naas tinnem-

bäs minemä, jõudsõmi imä nõutu kodotõiega valmis ja säädsemigi minekile. Lea veli külh ütel, et säääl elämise man, mis um är laotõ, ollõv vaimu. Naarimi mõlõmba taa jutu pääle!

Ku jõudsõmi lahudu maja mano, lei süäme alt nigu külmäs, es julgõ inämp ütstõõsõlõ häste otsa kaia ega midägi üldä. Pümmes olf kah lannü ja tuu pand meid joba esihindäst pelgämä. Kõrraga – oh sa taivaesäkene, midä mi silmä röbahtiva! Valgõ vaim hõlosi mi poolõ, esi rehki ummi väega pikki kässiga ja tä sääl takah olõs nigu pälgähüsevalgust hilganu. Taa ei saa külh inemine olla, jõudsõ kõrraga meile mõlõmbalõ peräle, ja kaksõmi ullimuudu rüükeh tultut tiid piteh tagasi. Jala ku kanal paklih, käve

kõrraga pikäle maaha, lei uma põlvõ purus, a sai kipõlt pistü ja padavai vallu tundmalda tagasi kodo poolõ, nii et kundsa käve kukruhe. Elo olf tuul momendil nii maru kallis, et es julgu eski taadõpoolõ kaia.

Peräst tulf iks vällä kah, kiä tuu vaim olf – Lea veli, kes olf haardnu sängüst valgõ lina ja juusknu pääle mi ärminekit tulistjutti tarõst vällä. Lätš kõrda meile sulli tetä!

Ei mälehtägi, et viil kohki umast kotost viisorit kaemah käve, a häste ummava miilde jäänü Tartu kooliao «Horoskoobi» õdagu, ku ollimi hulgani üteh väikuh tarõkõsõh, kõigil silmä õnnõlidsõlt ja herevällä naglutõdu telekaekraani külge.

LIIVA AASA

Parm tsuskas

Nalapildiga tsuskas ütiskunda mõnõst hellembäst kotussõst Rõugõ Rebäse külä miis VARUSTINI ANDRES, tunnõt ka nimega PARM.

Tossu Tilda pajatus

Viieaastadsõlt tüükotus olõman!

Viieaastanõ Oskar eläs üten vanõmbidõ ja noorõmbidõ velekeisiga maal. Näide kodo man om tüükoda. Säääl miildüs poiskõsõlõ olla.

Hindä meelest om tä küländ suur, et massinidõ värgist arvu saia. Ütskõrd kuulõsõ Oskar mihi arotaman, et tüükotta om vaia tüümiist. Niimuudu olf kuulutanu vallaleht. Oskar küsse esä käest, kas tä võinu sinnä tüüle minnä.

A esä arvas, et poig piäs uno Paaveliga esi kõnõlõma. Uno Paavel om tüükua umanik ja pääleki Oskari suur sõbõr.

TOSSU TILDA

Muda Mari pajatus

Kas jakkus inemiisi?

Ma kuuli raadiost, et keväjä koroonakriisi aigu tulf meil inemiisi puudus. Es jakku politseid, es piirikaitsjiti. Selle tetäski nüüd vahtsõnõ riigi kaitsmisõ ütsüs.

Tuust es saa ma külh arvo, kost sinnä inemise võetas, ku näid muialõgi es jakku. Vast nuu tüüldätüülise, kiä es taha põllu pääle maaskit korjama

minnä, läävä sinnä kergembä elo pääle. Maatüü om jo pallo rassõ, lihtsamb om istu ja uuta, kuna vaia riiki kaitsa.

Inne tulõ muidoki oppusõ läbi tetä, ega tuu kah miilak-minõ olõ-i. Ku uma inemise kaitsõrühmä minnä ei taha, sõs om kõgõ võimalus vällämaalt tahtjiti tuvva. Puul aastat võiva nä tah är istu ja sõs tulõva lin-nukiga vahtsõ.

MUDA MARI

Latsilõ

Vastus saada' üte nädäli joosul meilliaadrõssi pääle latsinukk@umaleht.ee vai postiga: Uma Leht, Tartu 48, 65609 Võro.

Vastussõ mano panõ' kirja uma nimi, vannus ja kimmähe ka postiaadrõs.

Vastajidõ vaihõl loositas vällä võrokeelitsit latsiraamatit vai plaatõ.

Latsinukka tugõva' Võro instituut ja Võro selts VKKF.

Minevä kõrra vastus:

kuuvalgõl, viirde, hää, perrä, eläjit, tulf, tahtsõ', hüpäs, jüräsi, vaol, seen, nägo, rohi, sõõnü. Avvohinna saa LEBEDEVA GERTI-LY (7) Laatrõst.

Otsi' taast tabõlist vällä naa' sõna'. Ku olõt kõik üles löödnü, jääs üle katõssa kruudukõist. Noist tulõ kokko üte päävä nimi. Miä tuu om?

aid
angõrpist
hain
hernes
hõrak
kardok
kürvits
liblik
maasik
molohk
nakri
päävälill
rügä
siin
sitik
tii
uba
uibu
vavvõrn

H	K	I	L	B	I	L	A	B	U	A
Õ	S	V	K	O	D	R	A	K	L	N
R	E	M	A	N	A	K	R	I	L	G
A	N	O	K	V	N	I	I	S	I	Õ
K	R	L	N	I	V	A	I	D	L	R
U	E	O	I	T	S	Õ	P	U	Ä	P
B	H	H	A	I	U	A	R	L	V	I
I	P	K	H	I	Ä	I	A	N	Ä	S
U	S	T	I	V	R	Ü	K	M	Ä	T
S	I	T	I	K	Ä	G	Ü	R	P	V